

Leons Paegle

RUNGA, IZ MAISA

PASAKU SPĒLE 9 AINĀS

PIRMĀ AINA

Darbojas:

Māte.

Spruksts.

Bambis.

Cirulis.

Kungs.

Krodziniēks.

1. kaimiņiene.

2. kaimiņiene.

Vecītis.

Bērni.

Pagalms. Pa kreisi mazmājiņas stūris. Pa labi otras, lielākas mājas stūris. Vidū soliņš. Tālumā ceļš uz ciemu.

*

1. kaimiņienes balss aiz skatuves.

Ļautiņi, ķeriet! Ļautiņi, ķeriet!

Bambis, zems, resns, rāceni grauzdams uzskrien no labās puses, dodas pār skatuvi un nozūd aiz mājiņas stūra. Viņam pakaļ 1. kaimiņiene, rāceņa lakstus kratīdama.

1. kaimiņiene.

Manu rāceni! Manu labāko rāceni visā dārzā! Nu nebūs sivēnam! Nu sivēns nebarosies! Ko nu tirgū pārdošu? Par ko pirksu zīda lakatu ko baznīcā iet? Kā tikšu debesīs?

Bambis pabāž galvu gar mājiņas stūri, mutē rācenis. Bē!

1. kaimiņiene.

Atdod manu rāceni! Atdod manu...

Grib doties pakaļ Bambim. No kreisās puses Spruksts, tievs un garš, paskrien viņai garām. Tam seko 2. kaimiņiene.

2. kaimiņiene.

Atdod manus sarus!

Spruksts nozūd aiz mājas stūri pa labi. Kaimiņienes sakrienas krūtīs.

Abas reizē.

Tu, kaimiņien! Ko tu šē meklē?

1. kaimiņiene.

Savu rāceni, ko Bambis apēdis!

2. kaimiņiene.

Es savus sarus, ko negantais Spruksts dzīvam veprim no muguras izplūcis un grib pārdot. Ko nu es pati plūkšu, kad man gribēsies pirkt smukuma zāles!

1. kaimiņiene.

Palaidņi! Palaidņi!

Bambis un Spruksts pa labi un pa kreisi pabāž galvas gar māju stūriem.

Bē!

2. kaimiņiene.

Tiesa, tiesa, kaimiņien. Ābols nekrīt tālu no ābeles.

Tēvs bija dzērājs un pasaules klaidonis. Dēli ies to pašu ceļu.

1. kaimiņiene.

Pati ar'. Ne apstāsies parunāties, ne paklačos par kaimiņiem. Skrien kā sadegusi, bet kaila bijusi, kaila paliek.

2. kaimiņiene.

Jāskrien, lai dēli varētu slinkot. Tie divi ir īstie, bet tas trešais, tas Cīrulis, nav labāks. Skolā esot gājis, grāmatas lasot! Vai tu rē, kas par princi!

1. kaimiņiene.

Tāpēc arī nes degunu gaisā. Laikam princesi gaida.

2. kaimiņiene.

Sagaidīs, sagaidīs, māsīn, bet tikai ubaga tarbu. Dzird, ka kungs gribot izlikt viņus no mājas.

1. k a i m i ņ i e n e.

Ak tad gribot gan izlikt! Tas ir labi. Tad reiz būs miers!

2. k a i m i ņ i e n e.

Manis gan kungs neizliktu.

1. k a i m i ņ i e n e.

Manis arī ne!

A b a s r o k ā m s ā n o s.

Kungs mums bijis nebijis!

K u n g s s p i e ķ i r o k ā u z n ā k n o l a b ā s p u s e s.

Ko, ko, ko? Vai varu ticēt savām ausīm?

A b a s k l a n ī d a m ā s.

Neticiet viņām, lielkunga kungs, neticiet viņām!

1. k a i m i ņ i e n e.

Es teicu, ka mēs jūsu priekšā bijušas nebijušas.

2. k a i m i ņ i e n e.

Es sacīju, ka jums tikai jāpavēl un mēs visu izpildīsim.

K u n g s.

Pielūkojiet man! Izlaisties sākusi tauta! Ne vairs cieņīšanas, ne bijāšanas. Pasauciet man Spruksta māti.

Žigli!

A b a s.

Tūliņ, lielkunga kungs! Spruksta māt! Kaimiņien!

Uhu!

B a m b i s u n S p r u k s t s p a b ā ž g a l v a s g a r a b i e m m ā j a s s t ū r i e m.

Uhu!

*

M ā t e, r o k a s p r i e k š a u t ā s l a u c ī d a m a, i z n ā k n o m ā j i ņ a s p a k r e i s i.

Te es esmu. Vai ciems deg, ka tā kliedzat?

K a i m i ņ i e n e s.

Lielkunga kungs grib ar tevi runāt.

Māte.

Ar jūsu muti?

Kaimiņienes.

Vai die', kāda valoda!

Kungs.

Mana mute ir mana mute, un neviens viņas vietu nevar izpildīt, jo es varu runāt un ēst tikpat daudz cik visi mani apakšnieki kopā. Un mana māja ir mana māja. Es varu uzteikt, kam es gribu. Saprotat?

Kaimiņienes.

Jā, lielkunga kungs!

Māte.

Nē, kungs, es nesaprotu.

Kungs.

Viņa nesaprot! Iedomājieties tikai, īri nemaksā un nesaprot! Nu, tad liec aiz auss, ka pēc trim dienām lai tevis vairs manās mājās nebūtu. Tagad saproti?

Māte.

Lūdzu jūs pagaidīt vēl kaut nedēļu. Dabūšu naudu par veļas mazgāšanu un samaksāšu.

Kungs.

Nē un nē, un nē! Diezgan gaidīts. Man ir cits īrnieks, kas maksā vairāk. Bet pats galvenais, jūsu Cīrulis manis vakar nesveicināja.

Kaimiņienes.

Nesveicināja! Tavu pārdrošību! Tavu bezkaunību!

Māte.

Cīrulis droši vien jūs nepamanīja. Viņš lūgs piedošanu. Viņš jūs sveicinās.

1. kaimiņiene.

Bambis nozaga manu labāko rāceni! Lielkunga kunga rāceņi ir apdraudēti!

2. kaimiņiene.

Spruksts izplūca manai cūkai sarus! Lielkunga kunga cūkas nevar būt ne acumirkli drošas.

K u n g s.

Sieva, tu dzirdi, ko viņas saka? Mani rāceņi ir apdraudēti, manas kūkas nevarēs vairs naktīs mierīgi gulēt! Nē, nē, nē, to es nepieļaušu!

M ā t e.

Es sodīšu Bambi un Sprukstu. Bambi, Sprukst, kur jūs esat? Vai dzirdat?

*

B a m b i s, S p r u k s t s *parādās katrs savā stūrī.*

Jā-ā!

M ā t e.

Bambi, kam ņēmi kaimiņienes rāceņi?

B a m b i s.

Man gribas ēst, bet tu nedod.

M ā t e.

Sprukst, kam plūci kaimiņienes kūkai sarus?

S p r u k s t s.

Man vajadzīga nauda, bet tu nedod.

M ā t e.

Dēli, dēli, vai es jums varu piedot? Jūs esat lieli diezgan un varētu paši sākt strādāt.

B a m b i s.

Strādāt? Ha, ha, ha!

S p r u k s t s.

Strādāt? Hi, hi, hi!

M ā t e.

Klusu! Tūlīņ lūdziet piedošanu no kaimiņienēm! Bet pēc tam nodošu jūs pie kunga par ganiem.

S p r u k s t s un B a m b i s *paiet viens otram garām, nostājas viens vienas, otrs otras kaimiņienes priekšā, pāršķiebj sejas. Bē! Aizskrien katrs uz savu pusi. Pie stūra apstājas. Par ganu lai iet Cirulis! Nozūd.*

1. k a i m i ņ i e n e.

Vai dzirdēji, kaimiņien, vai dzirdēji?

2. kaimiņiene.

Iesim projām, kaimiņien! Te sāks mums pa galvām staigāt!

A b a s.

Sveiki, lielkunga kungs! *Kniksē, projām.*

M ā t e *slauka priekšautā acis.*

Ak dēli, dēli!

K u n g s.

Tātad pēc trim dienām. Ja neiesiet ar labu, izlikšu ar tiesas kungu. *Projām.*

M ā t e, *acis slaucīdama, ieiet atpakaļ istabā.*

*

B a m b i s un Spruksts no abām pusēm ieskrien vidū, saliecas, uzliek rokas uz ceļgaliem un skaļi smejas.

B a m b i s.

Projām ir. Nu es netraucēts varēšu apēst savus rāceņus. Redz šē. Izvelk no katras kabatas pa rācenim.

S p r u k s t s.

Dod man vienu.

B a m b i s.

Nopērc. Tev nauda ir. Par sariem dabūji.

S p r u k s t s.

Naudu es sakrāšu un nopirkšu sev sulaini. Tad man ir kājas pašam nebūs jāaun. Rāceni dod tāpat.

B a m b i s.

Šito tu dabūsi. *Parāda pigu.*

S p r u k s t s.

Dod rāceni! Es esmu vecāks. Tev mani jāklausa.

B a m b i s.

Es esmu stiprāks un daru, ko vien gribu. Vienu rāceni iebāž kabatā, otru sāk graužt.

S p r u k s t s.

Atdod!

B a m b i s.

Panem!

Bambis dodas projām. Spruksts pakaļ. Panāk. Abi sāk plūkties.

*

Krodzinieks uznāk, ar labpatiku noskatās plūcējos, smejas.

Tā, tā, tā! Tas ir labi! Tā vajag. Sadod, Bambi! Ne-palaidies, Sprukst! Tā, tā, tā! No jums dienās iznāks man derīgi puīši.

B a m b i s ierauga krodzinieku, beidz kauties.

Sprukst, kas tas tāds?

S p r u k s t s.

Es nezinu. Man liekas... man liekas, tas ir pats velns.

B a m b i s.

Paprasī viņam, kas viņš tāds.

S p r u k s t s.

Man bailes. Prasi tu.

B a m b i s, aiz Spruksta slēpdamies.

Sakiet, vai jūs neesat velns?

K r o d z i n i e k s.

Hi, hi, hi! Lielu godu parādāt, mīlīši, lielu godu! Esmu krodzinieks. Labs draugs jūsu nelaika tēvam, lai dievs dzirda viņa dvēseli!

S p r u k s t s u n B a m b i s.

Ā—ā!

K r o d z i n i e k s.

Jā. Un es bieži par jums iedomājos. Sak', nu jau būs lieli puīši, nez', kāpēc neatnāk paciemoties.

S p r u k s t s.

Mums nav naudas.

K r o d z i n i e k s.

Ciemiņi nemaksā. Ciemiņiem viss par brīvu.

B a m b i s.

Arī desa ar sinepēm?

K r o d z i n i e k s.

Arī desa.

S p r u k s t s.

Un kliņģeri?

K r o d z i n i e k s.

Un kliņģeri.

A b i.

Tad gan būs jāaiziet!

K r o d z i n i e k s.

Atnāciet, atnāciet. Bet man mazas darišanas ar jūsu māti. Kur viņa ir?

A b i.

Tur iekšā.

K r o d z i n i e k s.

Labi, labi. Mēs vēl parunāsimies. *Ieiet mājiņā.*

*

S p r u k s t s *lēnāk.*

Desa un kliņģeri!

B a m b i s *tāpat.*

Kliņģeri un desa!

S p r u k s t s.

Gluži par velti!

B a m b i s.

Un iedzert!

S p r u k s t s.

To vēl neesmu mēģinājis.

B a m b i s.

Jāpamēģina. Tēvs arī iedzēra.

V e c ī t i s *uznāk no labās puses.*

Dēli, padzerties man dodiet.

B a m b i s.

Ko vēl ne! Vecīm arī degvīna iegribējies.

Vecītis.

Degvīns lūpas apdedzina,
Ūdens veldzē, to es lūdzu.

Spruksts.

Ej pie linu mārkā padzerties.

Vecītis.

Paldies, dēliņ, i par mārkā.
Arī salkums mani moka.
Lūdzu kaut vai garoziņas.
Kaut vai zaļa rācenīša.

Bambis *paņem no zemes akmeni, dod vecītim.*

Še akmens, grauz vesels, ja zobi iztur.

Vecītis.

Kādreiz arī akmens noder.

Ieliek akmeni kulē.

Esmu noguris no ceļa.
Ļaujiet piesēsties uz sola,
Atpūtināt vecās kājas.

Spruksts.

Nē, nē, to tik nē!

Bambis.

Ko var zināt, kas tādā padomā!

Abi.

Ej mežā, sēdi uz celma. *Aizvelk vecīti no skatuves.*

*

*Aiz skatuves atskan stabules skaņas. Uznāk Cīrulis, pūz-
dams stabuli. Aiz viņa bars bērnu.*

Cīrulis.

Nu diezgan, bērni, man vairāk nav vaļas!

Bērni.

Vēl vienu rotaļu! Vēl vienu rotaļu! *Ieslēdz Cīruli
savā vidū.*

Cīrulis.

Labi. Bet tad gan beidzamo. Stājieties lokā, ķerieties rokās. Tu būsi māte, tu mātes meita, tu bārenīte, bet es pats tautu dēls. Rikšiem bēriņi es palaidu! Hop!

Bēriņi *dejas ritmā ap Cīruli, kurš vidū.*

Rikšiem bēriņi es palaidu

Pār zaļāmi brukstalāmi,

Pār zaļāmi brukstalāmi,

Pie bagātas mātes meitas.

Es atradu bajārīti

Ar māmiņu rājāmi.

Rikšiem bēriņi es palaidu

Pār zaļāmi brukstalāmi,

Pār zaļāmi brukstalāmi,

Pie nabaga bārenītes.

Es atradu bārenīti

Slaukām nama istabiņu.

Labrītiņ, bārenīte,

Nāc ar mani parunāt!

Nāc ar mani parunāt,

Būsi mana malējiņa,

Manas gultas taisītāja,

Atslēdziņas glabātāja.

Cīrulis *beidz griezties pa vidu ar «bārenīti».*

Bet nu marš uz mājām!

Daži bērni.

Mīlo Cīrulīt, vēl vienu pasaku!

Citi.

Īsu īsu pasaciņu! *Ieslēdz Cīruli no visām pusēm.*

Cīrulis.

Nu ko lai ar jums iesāk! Labi, bet tad esiet klusi kā pelītes. *Nosēžas uz soliņa. Bēriņi sametas puslokā ap to.* Reiz dzīvoja bārenīte. Viņai gāja grūti. Pamāte apgērba to maisā un lika darīt visus darbus, bet mātes meita staigāja zīdā un samtā un nevīžoja pat savus pinkainos matus izsukāt. Reiz, kad pameita.

lasīja kaņepes no pelniem, bet mātes meita sēdēja
pie spoguļa, istabā ienāca vecītis...

No labās puses uznāk vecītis un lēni tuvojas bērniem.

Daži bērni ierauga viņu.

Lūk, kur pasaku vecītis.

Vecītis.

Labdien, bērniņi!

Bērni.

Labdien, vectētiņ!

Cīrulis pieceļas.

Nāc, tētiņ, piesēdies. Kājas būs piekusušas, pa pasauli
staigājot.

Vecītis apsēstas.

Piekusušas, mīļo dēliņ.

Arī lūpas izkaltušas.

Cīrulis.

Bērni, noskrejiet uz avotu un atnesiet skaidru ūdeni.
Bet žigli! *Bērni projām.* Tev varbūt arī ēst gribēsies?
Man te no brokastīm vēl maizes gabaliņš atlicies.
Ņem par labu. *Sniedz vecītim maizi.*

Vecītis.

Paldies, dēls, par labo sirdi!

Kā lai tev to atlīdzina?

Pag, te man ir akmens kulē:

Maizes vietā Bambis deva.

Tagad viņš tik smags ir kļuvis,

Ka neviens to nevar pacelt,

Kam ir ļaunas domas prātā.

Ņem, varbūt, ka tev tas noder.

Cīrulis paņem akmeni.

Pavisam viegls akmentiņš, kas tādu nepacels! Bet
lai, ņemšu par piemiņu. *Noglabā akmeni kabatā.*

Vecītis.

Tad vēl gribēju tev sacīt:

Bārenīte tevis gaida...

Uzskrien bērni. Viņiem pakaļ dzenas Spruksts un Bambis.

Spruksts.

Kas jums atļāva smelt no mūsu avota?

Bambis.

Es jūs miltos samalšu!

Viens no bērniem pasniedz Cīrulim krūzi ar ūdeni, kas dod to vecītim. Visi bērni projām. Spruksts un Bambis grib dzīties viņiem pakaļ, bet ierauga vecīti un apstājas.

Spruksts.

Jau atkal tas vecis klāt!

Bambis.

Atsēdies mūsu soliņā!

Spruksts.

Draugos ar Cīruli!

Bambis.

Dzirdi, veci, taisies projām!

Cīrulis.

Neaiztiec tētiņu!

Spruksts.

Katrs pasaules klaidonis šim tētiņš!

Bambis.

Abiem kaulus salauzīšu!

Cīrulis *nostājas vecītim priekšā.*

Pamēģini tikai!

*Stāv viens pret otru. No mājiņas iznāk māte un krodzini-
nieks.*

*

Krodzini-
nieks.

Nu jūs zināt, cik liels jūsu vīra parāds. Ja triju dienu laikā nauda nebūs man sauļā, es atnākšu ar tiesnesi un likšu izūtrupēt jūsu grabažas.

Māte *raud.*

Vai manu! Ko nu iesāksim! Ko iesāksim!

Cīrulis *pieskrien mātei.*

Neraudi, māmiņ! Es strādāšu, pelnīšu! Gan mēs dzīvosim!

Māte.

Ko tu, puisīt, vari nopelnīt! Un kur mēs paliksim, kad pēc trim dienām visu pārdos un saimnieks izliks mūs no mājiņas?

Vecītis *panāk uz priekšu.*

Uzklausieties, labie ļaudis!
Kam nav bailes tāla ceļa:
Trīs dieniņas, trīs naksniņas,
Kam nav bail no apakšzemes,
Tas lai iet un nokāpj lejā,
Uznes augšā zemes balvas:
Galdiņu, kas pats no sevis
Gardiem ēdieniem var klāties,
Tiklīdz teiks tam: galdiņ, klājies!

Bambis.

To galdiņu ņemšu sev! Tad tik būs varena izēšanās!

Vecītis.

Zirdziņu, kas pats no sevis
Zelta naudu bērs uz plāna,
Tiklīdz teiks tam: zirdziņ, stiepies!

Spruksts.

To zirdziņu ņemšu sev! Tad tik būs nauda kā pelus!

Vecītis.

Trešo balvu nenosaukšu,
Tā par sevi pati runās.

Cīrulis.

Māmuliņ, nu es zinu, ko darīšu! Iešu pēc zemes balvām! Pēc trim dienām būšu atpakaļ!

Māte.

Tu esi vēl jauns, Cīruli, un noklīdīsi ceļā. Lai iet vecie brāļi līdzi.

Bambis.

Es iešu pats un neviens līdzi. Galdiņu iegūšu viens.

Spruksts.

Pēc zirdziņa iešu par sevi.

Viens pēc otra projām.

Cīrulis.

Sveika, māmuliņ! Gaidi manis!

Māte.

Lai Laima tev staigā līdzī! *Atvadās.*

Vecītis.

Es tev ceļu parādīšu. *Abi projām.*

Krodzinieks.

Zirdziņ, stiepies! Galdiņ, klājies!

Trešā balva runās pati!

Runās gan, bet tik uz mani!

Seko aizgājējiem.

OTRĀ AINA

Darbojas:

Spruksts.
Bambis.
Cīrulis.
Vecītis.
Krodzinieks.

Krustceles. Tuksnesīgs lauks. Daži krūmi. Starp krūmiem redzami veci, pussagruvuši akasgrodi.

Spruksts un Bambis uznāk katrs no savas puses.

Spruksts.

Tu tas esi, Bambi?

Bambis.

Tu tas esi, Sprukst?

Spruksts.

Tu taču aizgāji uz rītiem.

Bambis.

Bet tu uz vakariem.

Spruksts.

Tavu traku! Tad jau laikam zemei apkārt būsīm apgājuši.

Bambis.

Ej, ej, zeme taču ir plakana un stāv uz trim valzivīm.

Spruksts.

Zeme ir apaļa kā rācenis. Es to skolā mācījos un tagad pats savām acīm pieredzēju; vai galdiņu atradi?

Bambis.

Kur nu! Vecais būs samelojies. Es jau tūliņ domāju, ka tādām nevar ticēt. Un tu zirdziņu?

Spruksts.

Ne ēzeļa ēnas neredzēju. Velti piecus santimus iztērēju, ap zemi ceļodams.

Bambis.

Neganti ēst gribas! Vai tev nav kaut kas?

Spruksts.

Rācenis. Bet šoreiz tu man viņu atpērc. Gribu savus santimus atpelnīt.

Bambis.

Nerunā niekus, dod šurp!

Spruksts.

Paņem!

Aizskrien pa labi. Bambis pakaļ. Abi nozūd.

*

Vecītis *kopā ar Cīruli uznāk no kreisās puses.*

Dēliņ, nevaru vairs tālāk,
Pazeme nav man pa ceļam.
Viens un pats nu nokāp lejā.

Cīrulis.

Paldies, tētiņ, ka līdz šejieni atvadīji. Bet kur tad ir ieeja pazemē?

Vecītis.

Paraugies zem savām kājām.

Cīrulis *skatās akā.*

Vai, cik dziļa!

Vecītis.

Dzelmes nebaidies, bet sekles.
Dzilumā grimst tikai retie,
Seklumā viss lielais vairums.

Cīrulis.

Ne trepju, ne kāpšļu!
Kā es tur nokāpšu?

Vecītis.

Domā, dēls, ar paša domām
Tālāk nonāksi, kā prasot

Tikai citiem padomiņa.
Bet, kad izdomāts, tad dari.
Esi laimīgs, mīlo dēliņ!
Aiziet pa vidu.

Cīrulis.
Dzīvo vesels, tētiņ!
Skatās akā, domā.

*

*Uznāk Bambis, turēdams rācenim aiz viena gala un vilk-
dams līdz Sprukstu, kas tur rācenim aiz otra gala.
Ierauga Cīruli, izšķiras.*

Bambis.
Vai tu re! Cīrulis arī atlaidies!

Spruksts.
No kuras puses, Cīruli?

Cīrulis.
No visām pusēm.

Spruksts.
Atbildi, kā pienākas. Esmu vecāks un apgājis visai
zemei apkārt.

Cīrulis.
Vai neesi tikai pats sev apkārt apgājis?

Bambis.
Neizrunāties! Akā iemetīšu!

Cīrulis.
Nebūs jāmet. Pats iekāpšu.

Bambis.
Ko? Kāpēc?

Spruksts.
Tā būs ieeja pazemē!
Abi pieskrien pie akas un skatās tajā.

Bambis.
Brr, cik tumšs un dziļš! Es nu gan tur iekšā nelēktu!

Spruksts.

Es arī ne.

Cīrulis.

Mums nemaz nav jālec. Es izdomāju. Mēs nolaidīsimies pa virvi.

Bambis.

Pa virvi?

Spruksts.

Tas varētu iet. Bet kur ņemsim virvi?

Cīrulis.

Redzēju tuvumā malkas cirtējus. Tie vija virves no liepu lūkiem. Aiziesim pie tiem, palūgsim lūkus.
Aiziet pa kreisi.

Spruksts.

Bambi, ej līdzi, es sargāšu aku, lai kāds neaiznes. Esmu vecāks.

Bambis.

Ej tu līdzi, es sargāšu. Esmu stiprāks.

Spruksts.

Klausi, kad saku. Esmu jums tēva vietā.

Bambis.

Par tādu tēvu pateicos.

Abi nostājas cīņas gatavībā.

*

Krodziniēks *iznāk no krūmiem, iesvilpojas.*

Sprukst, Bambi, atlieciet plūkšanos uz rītu. Šodien jābūt vienprātīgiem. Kur Cīrulis?

Bambis.

Aizgāja pēc lūkiem, ko virvi vīt.

Spruksts *aizdomīgi.*

Bet ko jūs te?

Krodziniēks.

Vēlu jums labu un atnācu ar padomu. Akā jūs nelaidieties. Lai laižas Cīrulis. Jūs palieciet augšā. Kad

viņš izsūtīs no pazemes galdiņu un zirdziņu, tad redzēsim, ko tālāk.

Spruksts.

Bet ja nu Cīrulis ar zirdziņu un galdiņu atgriežas pa citu ceļu?

Krodziniēks.

No pazemes nav cita ceļa, Un, ja arī būtu, Cīrulis ir pārāk godīgs, lai piekrāptu jūs. Bet, kas godīgs, tas muļķis.

Spruksts un Bambis.

Kas godīgs, tas muļķis, he, he, he!

Krodziniēks.

Nu, lūk, cik jūs gudri. Tādēļ klausiet, ko jums saku.

Cīruļa balss,

Sprukst, Bambi, kur jūs paliekat?

Spruksts un Bambis.

Tūliņ, tūliņ, Cīruli!

Krodziniēks paslēpjas krūmos. Spruksts un Bambis iet pa kreisi. Viņiem pretim Cīrulis ar virvi.

Cīrulis.

Ei jūs garās dienas! Man virve gatava!

Spruksts.

Jāpalūko, vai stipra.

Pieķeras virvei vienā galā, Bambis otrā, velkas.

Bambis.

Stipra gan. Nu, Cīruli, laidies dibenā.

Cīrulis.

Varbūt Spruksts pirmais. Viņš jau vecākais.

Spruksts.

Nē, nē, es no priekšrocības atsakos! Man cēla daba.

Cīrulis.

Nu tad Bambis. Viņš jau stiprākais.

Bambis.

Nē, nē, es arī atsakos. Virve no mana smaguma varētu pārtrūkt, un jūs abi paliktu augšā bez galdiņa un zirdziņa. To mana labā sirds nevar pieļaut.

Cīrulis.

Nemelsiet, brālīši! Sakiet taisni, ka bailes. Nekā darīt. Laidīšos pirmais. Bet drošības dēļ piestiprināsim virves galu pie grodiem. *Piestiprina vienu virves galu pie grodiem, otru apsien sev ap vidu un kāpj akā. Uz redzēšanos, brālīši! Nozūd.*

Bambis laiž viņu ar virvi akā.

Kas mums par prieku tevi redzēt! Uzsūti tikai galdiņu un zirdziņu.

Spruksts.

Pats vari palikt akā līdz pastardienai.

Abi noliecas un skatās akā.

Spruksts sauc akā.

Ko tu saki? Lai mēs arī laižamies? Nē, nē, Cīrulīt, mēs paliksim še. Kas tad tevi augšā vilks, ja visi būsim lejā. Pakustini tikai virvi, kad jāvelk.

Bambis.

Bez galdiņa un zirdziņa nenāc atpakaļ!

Spruksts.

Nu, bet tagad varam drusku atpūsties.

Bambis.

Pēc tāda darba varam krietni atpūsties.

Noliecas garšļaukus pie akas, atbalstīdams galvu pret grodiem. Spruksts tāpat otrā pusē. Abi sāk šņākt. Krūmos krodziniēka smīnošā seja.

TREŠĀ AINA

Darbojas:

Cīrulis.

Rūķu kungs.

Kurmīš-sulainis.

Rūķu meistars.

Valgme.

Zemes vēzītis.

Lāsītes.

Dārgakmeņi.

Rūķi.

Pazeme. Rūķu kunga istaba. Durvis vidū, pa labi un pa kreisi. Plats sēdeklis. Sarkana gaisma nāk no apakšas un sāniem.

*

Rūķu kungs savā sēdeklī. Kurmīš-sulainis pie durvīm.

Rūķu kungs.

Brrr, brrr, brr! Čšš, čšš, čšš, čoch! Čoroch!

Tūkstoš gadu garlaicība

Smagi spiež man vecos kaulus,

Sirdī īgnums gul kā akmens.

Nav, kas mani ieliksmotu,

Aptecētu vieglām kājām,

Sirmo bārdu izsukātu,

Sēstos sēdeklī man blakus.

Čoch, čoroch, čoch! Čšš!

Kurmīš.

Kungs, kas tā par runāšanu?

Vai tad man nav vieglas kājas?

Vai tev bārdu nesukāju?

Rūķu kungs.

Vecs tu palicis un aklis,

Kājas ķeiras, pirksti līki.

Kurmis.

Tas jau man no tava darba.

Rūķu kungs.

Čoch, tu nekaitini manis,
Lai es dusmās neierūcos,
Nedrebinu zemes virsu. Brrr!
Labāk pieaicini Valgmi,
Rūķu meistarū sauc šurpu,
Pārskatu lai dod par darbiem.

Kurmis *sit plaukstas.*

Valgme, Rūķu meistar, šurpu!

*

Valgme, ģērbusies garā sidrabpelēkā uzvalkā, kas atgādina ūdeni, arī kustas kā ūdens, runā dziedoši.

Kungs, lai valgme atveldzina
Katru dienu tavas lūpas!

Rūķu kungs.

Teic, kā sokas ūdens darbi.

Valgme.

Ūdens plūst pa zemes dzišlām,
Klintīs izgrauž dziļas alas,
Kalnu galus nogāž lejā,
Augšā sadzen smilšu blāķus,
Iznes upju gultnēs zeltu.
Visi avoti ir vaļā,
Aukstie avoti un karstie,
Dzīvie avoti un nāves —
Valgme visus augšā sūta.

Rūķu kungs.

Tavas lāsītes ko dara?

Valgme.

Manas lāsītes ir darbā:
Visi zemes vagulīši,
Visas saknes jāpadzirda.

Rūķu kungs.

Parādi, kā viņas strādā.

Valgme.

Tava griba mūsu likums. *Paceļ roku.*

*

Lāsītes, mazas caurspīdīgas būtes, aizņirbina pār skatuvi.

Li, li, li, la, la, la,

Lēnītēm lasāmieš

Zemzemes slāpstošo

Dzīvību dzirdīt.

Li, li, li, la, la, la,

Augšā pa saknītēm,

Augšā pa stumburu

Sārtzaļās lapās.

Li, li, li, la, la, la,

Ceļamies mākoņos,

Nolīstam atpakaļ —

Ziedoņa lietiņš.

Ašāki zemzemē,

Li, li, li, la, la, la,

Atveldzēt slāpstošos,

Li, li, la, la!

Viena pēc otras nozūd. Viņām seko Valgme.

*

Kurmīš sit plaukstas.

Rūķu meistars, kur tu paliec?

Rūķu meistars parādās ar veseri rokā.

Atvainojiet kavēšanos:

Biju ļoti aizņemts smēdē.

Rūķu kungs.

Ātrāk pārskatu par darbiem!

Rūķu meistars.

Darbi veicas, darbi sokas.

Rūķi lokās smēdē veikli,

Zemes uguns ēzē kvēlo,

Kalnos klājas rūdas kaudzes,

Ogļu slāņi nogulst lejā,
Sārņi aiztek prom kā nafta.
Dzelzs un varš, un zelts un sudrabs,
Kristali un dārgakmeņi
Tavas noliktavas pilda.

Rūķu kungs.

Parādi man dārgakmeņus,
Iepriecini vecās acis.

Rūķu meistars *sit ar veseri uz blūķa.*

Hop, hop, hop, hop, hop!

*

*Uzskrien pieci rūķi, vezdami katrs pa dārgakmenim, un
pēc kārtas palaiž tos vidū.*

1. rūķis.

Smaragds zaļais!

2. rūķis.

Safirs zilais!

3. rūķis.

Ametists kā vijolīte!

4. rūķis.

Rubins — ogle kvēlojoša!

5. rūķis.

Dimants, žilbinošs kā saule!

Rūķu meistars.

Spīdiet, mirdziet, viziet, zibiet!

Ieprieciniet kunga acis!

*Rūķi nostājas piecstūrī. Dārgakmeņi viņu vidū uzsāk spī-
guļdeju. Beidz. Rūķu meistars paceļ roku. Rūķi ar dārg-
akmeņiem projām.*

*

Rūķu meistars.

Tagad, kungs, ļauj ziņot tālāk,

Cilvēks apdraud mūsu darbu,

Laužas tavās noliktavās,
Rūdu ņem un izlaiž naftu,
Piesavina dārgakmeņus.

Rūķu kungs.

Cilvēks? Čšš, čoch, čoch, čoroch!

Kurmīš.

Kungs, es tevi brīdināju!

Zemes uguni svied augšā,

Karstus pelnus, šķidru lavu,

Iznīcīni pārdrošniekus.

Citādi tie atnāks šurpu,

Atņems mums vēl zemes balvas.

Rūķu kungs.

Brrr, tu kalps! Kā iedrošīnīs

Pārmest man un mani mācīt!

Pats es zināšu, kas darāms.

Ejiet, jūs man apnikuši.

Zemes vazīti saukt šurpu,

Lai tas paspēlē man priekšā,

Pačivina jaunas ziņas.

Kurmīš un Rūķu meistars.

Tava griba mūsu likums.

Abi projām.

*

Zemes vazītis, vijoli spēlēdams, uznāk.

Krusttētiņ, tev skāba dūša!

Rūķu kungs.

Čšš, čoch, čoroch! Kā tu to zini?

Zemes vazītis.

Redzu, ausis nokārušās,

Bārda nošķiebusies greizi.

Rūķu kungs.

Brrr, tu rakari! Kā drīkstī?

Zemes vazītis.

Krusttētiņ, ko tu tā skaisties?

Labāk paklausies, ko teikšu.

Lodājot pa zemes alām,

Nonācu pie Smilšu mātes,
Redzēju starp smilšu meitām
Laipnu, čaklu bārenīti.
Tā gan tevi ielīksmotu,
Aptecētu vieglām kājām,
Izsukātu tavu bārdu,
Sēstos sēdeklī tev blakus.

Rūķu kungs.
Kas drīkst iet pie Smilšu mātes?
Kas var atvest bārenīti?

Zemes vēzītis.
Cilvēks iedrošinās visu.

Rūķu kungs.
Čoch! Ko līdz, jo nepadodas
Manām pavēlēm vairs cilvēks!

Zemes vēzītis.
Klausies, ko tev tālāk teikšu.
Tikko dzirdēju, ka šurpu
Soļojot kāds pādrošs puisis
Atprasīt tev zemes balvas.

Rūķu kungs.
Brr, čoroch! Es pārmācīšu
To par viņa pādrošību!

Zemes vēzītis.
Sūti to pēc bārenītes.

Kurmīšis ieskrien.
Briesmas, kungs, nāk šurpu cilvēks!

Rūķu kungs.
Klusu! Tā ir mana griba!

Zemes vēzītis.
Es tam maršu uzspēlēšu. Sāk spēlēt vijoli.

Cīrulis ienāk pa vidus durvīm.
Labs vakars jūsmājā!

Rūķu kungs.
Labs vai slikts, nav tava daļa!
Kas tu esi?

Cīrulis.

Savas mātes dēls Cīrulis.

Rūķu kungs.

Ko še meklē?

Cīrulis.

Dzirdēju muziku un nācu iekšā. Domāju, labi ļaudis.

Rūķu kungs.

Tā, tā, tā! Bet vai tu nenāc
Atprasīt man zemes balvas?

Cīrulis.

Jums patiesi būtu zemes balvas? Tad jau esmu nonācis īstā vietā!

Rūķu kungs.

Īstā gan, bet nav vēl zināms,
Vai tik pats tu esi īstais.
To mēs tūlīņ paraudzīsim.
Redzi, bluķis ozolkoka, —
Parādi mums savu spēku,
Sit ar dūri tā pa viņu,
Lai no dūres būtu bedre.

Cīrulis *izņem no kabatas vecīša akmeni.*

Kas jādara, jādara. Sit pa bluķi.

Rūķu kungs.

Labā roka! Stipra roka!
Spēks tev ir, bet vai būs dūša?
Sulaini, dod viņam briesmas!

Kurmīšs.

Klausos, kungs!

Satumst. *Sāk šņākt un krākt ūdens. Atskan dobji grāvieni.*

Cīrulis.

Ūdens darbojas! Zeme ieogrūst! Tas viss tik dabīgi.

Ūdens mitējas šņākt. Atspīd sarkana gaisma. Izšaujas
liesmas.

Cīrulis.

Uguns zemes iekšienē! To jau vēl skolā mācījos!

*Uguns apdziest. Tumsā sāk spīdēt divas acis, un pamazām
nāk redzams liels zirneklis.*

Cīrulis.

Nebaidieties, bērni, tas ir visparastākais zirneklis.
Jums viņš tikai izliekas tāds liels, jo bailēm lielas
acis. Steidzies mājā, zirnekli! Tavā tīklā iekļuvusi
muša. *Zirneklis projām. Top atkal gaišs.*

Rūķu kungs.

Čoch, čoroch, kur liela dūša!
Bet vai gudrības tev pietiks?
Zemes vēzīti, ņem ģīgas,
Spēlē tam trīs jautājumus.
Ja viņš saprot tos, lai atbild.

Zemes vēzītis ņem vijoli un spēlē trīs paņēmienu.

*Cīrulis klausās, izņem no kabatas stabuli un atbild
tāpat trīs paņēmienu.*

Kurmīšs.

Vī, ku gudris!

Rūķu kungs.

Liekas gan, ka būsi īstais.
Nu, tad klausies, ko tev teikšu.
Smiltainē pie Smilšu mātes
Smilšu gūstā bārenīte.
Ja tu to man atvedīsi,
Atdošu tev zemes balvas.
Nevarēsi, nepel mani,
Tukšām rokām projām iedams.

Cīrulis.

Kur tā Smiltaine atrodas?

Rūķu kungs.

Nezinu. Ei zemes vēzīt,
Izlaid to pa maziem vārtiem!

Zemes vēzītis.

Stabulniek, lien tik man līdz!

Abi projām pa labi.

CETURTĀ AINA

Darbojas:

Cīrulis.
Zemes vēzītis.
Valgme.
Kamene.
Ērglis.
Lāsītes.

Apakšzeme. Akmeņu krāsās ieturēti toņi. Spēle notiek drīz vienpus, drīz otrpus priekškara.

Priekškars nolaists. Puskrēsla.

Zemes vēzīša balss no apakšas.

Cīruli, Cīruli! Palīdzi, palīdzi!

Cīrulis uzskrien.

Kas ir? Ko kliedz?

Zemes vēzīša balss.

Iekritu es zemes spraugā,

Akmens uzvēlās man virsū!

Izvelc mani! Izvelc mani!

Cīrulis.

Tūliņ, mazo muzikant, tūliņ! Nokāpj lejā un atgriežas, vilkdams līdz Zemes vēzīti. Nu, lūk, mēs esam atkal drošībā. Tavu nejauku šķirbu! Arī es gandrīz netiku vairs laukā.

Zemes vēzītis.

Pateicos tev, krietno puisī!

Krietnāks tu, nekā man likās.

Tavu darbu pieminēšu,

Atmaksāšu to ar labu.

Cīrulis.

Ak mīlo zemes muzikant, man bija patīkami palīdzēt. Ar to man pietiek. Citas atmaksas nevajag. Bet nu es steidzos. Pēc divām dienām jābūt pie mātes ar zemes balvām, citādi esam postā. Sveiks, Zemes vēzīt!

Zemes vēzītis.

Sveiks un turies tikai taisni!

Aiziet katrs uz savu pusi.

*

Atveras priekšskars. Vienā skatuves pusē redzams klints blukis, pret kuru atspiedusies lāsīšu rinda un sastingusi. Uznāk Cīrulis. No klints atdalās Valgme un iet viņam pretim.

Valgme.

Svešinieki ar laipnām acīm,
Sirids tev arī nebūs barga.
Neatsakies izpalīdzēt.

Cīrulis.

Labprāt izpalīdzu, ja vien varu. Kas noticis?

Valgme.

Ciets un negants kalnu akmens
Manām lāsītēm stāv ceļā,
Neļauj tecēt prom pa zemi,
Padzirdināt sīkās saknes;
Stādi augšā mirst no slāpēm.

Cīrulis.

Pamēģināsim tikt galā ar veco stūrgalvi. Ei tu laukpieri, taisies no ceļa! Pieliek plecu pie klints gabala un noveļ to aizā.

Lāsītes sāk ņirbēt uz priekšu.

Li, li, li, la, la, la,

Li, li, li, la, la, la!

Tencinām, tencinām!

Sakņu balstiņas.

Tencinām, tencinām!

Valgme.

Manas lāsītes un saknes

Tencina par palīdzību.

Ļauji tencināt man arī,

Ja tev būtu vajadzīga

Kādreiz mūsu palīdzība,

Sauc tik: li, li, la! un nāksim.

Palokās Cīruļa priekšā, aiziet.

Cīrulis.

Kāda laipna apakšzeme! *Steidzas tālāk.*

Priekšgars aizveras.

*

Ārpus priekšgara. No pazemes atskan sauciens.

Kamenes balss.

Vai, vai, zum, zum, glābiet, glābiet!

Cīrulis *uznāk.*

Kas tur atkal sauc pēc glābiņa?

Kamenes balss.

Zemes bite, kamenīte!

Liels sirsenis mums uzbrūk,

Posta lizdu, laupa medu,

Apdraud dzīvību ar šķēpu.

Ja tu draugs, tad nāc un palīdz!

Cīrulis.

To lielo sirseni der pārmācīt. Tūlīn, kamenīt, tūlīn!

Nokāpj lejā. *Atskan nikna zumēšana un dūķšana.*

Cīrulis kāpj atkal augšā. Aiz viņa Kamene.

Cīrulis.

Nu viņš vairs neuzbruks. Es salauzu tam šķēpu un

pašu krietni sapurināju.

Kamene.

Liels paldies, labo puisī!

Redzēju, tev kreisā rokā

Sirsenis ar šķēpu cirta.

Ļauj, es apskatišu vainu.

Cīrulis.

Nieki, Kamenīt, gan sadzīs. Es ļoti steidzos.

Kamene noliecas pār Cīruļa roku.

Vainai pieskāros ar lūpām.

Sāpes atņēmu ar skūpstu.

Tagad vari tālāk steigties.

Bet, ja kādreiz vajadzētu,

Teic tik: zum, zum, zum! un nāksim.

Cīrulis.

Gan jau, gan jau! Dzīvo nu vesela, Kamenīt! Steidzas projām.

*

Priekšgars atveras. Nāk redzama klints. Uz tās ērgļu lizda ar diviem mazuļiem.

Cīrulis uznāk.

Kas tad tas! Ērgļu lizda ar mazuļiem! Dīvaini ērgļi, ietaisījuši lizdu pazemē! Skatās uz augšu. Aha! Tur jau ir liela sprauga, pa kuru var nokļūt virszemē. Bet kāds še auksts! Un vējš velk! Un krusa! Patiesi, krusa sāk sist no augšas taisni uz mazuļiem! Viņa tos vēl sakapās! Nē, kaut man arī jāsteidzas, to es nevaru pieļaut. Novelk svārkus un uzklāj tos mazuļiem. Nebaidieties, būs labi. Tūliņ pārnāks jūsu vecāki. Bet diezin cik gudri gan viņi nav, taisīdami lizdu taisni zem spraugas.

Ērglis atskrien, saukdams.

Vai, vai mani mazie!

Vai, vai mani mazie!

Ierauga apsegtos bērnus, priecīgs.

Dzīvi! Apsegti ar svārkkiem!

Svešinieki, tu svārkus sedzi,

Pats par sevi nedomādams,

Pažēloji sveša bērnus!

Ērglis tev to neaizmirsīs.

Cīrulis.

Labi jau, labi. Bet es ļoti steidzos, un man nav vaļas ar tevi pļāpāt. Tikai to gan teikšu, otru reizi netaisi lizdas taisni zem spraugas. *Paņem svārkus un aizsteidzas.*

Ērglis sauc pakaļ.

Ja tev kāda vajadzība,
Pasauc tik, un būšu klātu.

PIEKTĀ AINA

Darbojas:

Cīrulis.
Smilšu māte.
Cielava, bārenīte.
Zemes vēzītis.
Kamene.
Smilšu meitas.
Lāsīšu balsis.

Vienmuļa telpa smilšu krāsā. Ne durvju, ne logu. Pār visu skatuvi rinda velēnu sēdekļu.

*

Smilšu meitas, visas vienādas, garos smilšu krāsas uzvalkos un pelēkos šķidrautos sēž visas rindā velēnu sēdekļos un sijā smiltis.

Cielava vidū, nesijā, turpina iesākto pasaku.

Es lasīju no pelniem kaņepes, bet mātes meita sēdēja pie spoguļa un greznojās. Te ienāca vecītis un lūdza padzerties. Mātes meita viņu izsmēja, bet es pasniedzu krūzīti ar ūdeni, kurā bija iepilējušas manas rūgtās asaras. Padzēris, vecītis teica: — Paldies tev, meitiņ. Nebēdā. Pēc tevis atnāks tīkams puisis, un tu dzīvosi baltas dienas, bet mātes meita sačervelēs kā bērza tāss. — Vecītis aizgāja, bet mātes meita ļauni smējās: — Redzēsim, redzēsim, kurā pirmā červelēs. — Nākošajā vakarā viņas abas ar pamāti deva man sazālotu kraukli ēst. Kraukļa spārna kauls iespiedās man kaklā, es aizmiglu un nonācu Smiltainē.

Smilšu meitas sijā smiltis.

*Dzīves stundas, dienas, gadi,
Gadu simteņi un mūži —*

Tikai smiltis, sīkas smiltis,
Ko mēs izsijājam vējā.
Ne mums žēluma, ne naida,
Ne mums prieka, ne mums vaidu;
Nebaltas un baltas dienas
Vienlīdz ātri slīd caur sietu.
Kas pie mums, tas paliek mūsu,
Visas durvis ved uz iekšu,
Visi logi aizdarīti,
Mūžam atdarītājs nenāks.

Cielava.

Nē, ak, nē! Nāks atdarītājs
Vecīts teica: baltas dienas!

Smilšu meitas.

Mūžam atdarītājs nenāks!

Cielava.

Klau, kas staigā tur pa āru!

Smilšu meitas.

Vējš pa zemes virsu staigā.

Cielava.

Kas tur grabina pie loga?

Smilšu meitas.

Zemes vēzis, garām iedams.

Cielava.

Kas pie durvīm pieklauvēja?

Smilšu meitas.

Kurmis piesita ar lāpstu.

Cielava.

Kas man krūtīs iedrebējās?

Kas man aizmigloja acis?

Smilšu meitas.

Smiltis, smiltis, smiltis, smiltis!

*

*Skatuves priekšpusē no zemes parādās Cīrulis un kāpj uz
augšu. Viņam pretim skatuves dibenā paceļas Smilšu māte.
Smilšu meitas un Cielava nolaiž šķidrautus, pieplok pie
sēdekļiem un paliek nekustīgas.*

Smilšu māte.

Apstājies, pirms nav par vēlu!

Kas šē ienāk, tas šē paliek.

Cīrulis.

Man nekur nav bijis laika palikt, un es nepalikšu arī šē. Vai tu esi Smilšu māte?

Smilšu māte.

Kas gan drīkst pēc manis prasīt?

Cīrulis.

Esmu Cīrulis no augšas. Gāju pie Rūķu kunga pēc zemes balvām. Viņš atsūtīja mani šurpu un lika atvest bārenīti. Kur viņa ir?

Smilšu māte.

Prom no šejienes nav ticis

Vēl neviens, tāpat kā līcis

Nav neviens, lai smilšu klusums

Sāktu daudzbalīgi skanēt.

Cīrulis.

Bet ja es to mēģinātu?

Smilšu māte.

Vērā ņem: ja neizdosies,

Kluss uz mūžiem pats tu būsi.

Nogrimst zemē.

*

Cīrulis.

Mani vis tik viegli nevar apklusināt. Kad, vēl maziņš būdams, sācis kliegt, viss ciems saskrējis skatīties un māte aizbāzusi ausis ar vati. *Izvelk stabuli, sāk stabulēt.*

Li, la, la, lāsītes,

La, li, li, saknītes,

Sateciet, paskaniet, palalliniet!

Sīkas balstiņas visapkārt.

Li, li, li, la, la, la!

Li, li, li, la, la, la!

Cīrulis.

Smilšu māte, Smilšu māte, vai tu dzirdi? Smiltaine
sākusi skanēt, klusums daudz balsīgi dziedāt. Parā-
dies, atdod man bārenīti!

Smilšu māte *paceļas no zemes.*

Klusumu tu uzvarēji,
Bet neviens nekad nav spējis
Savu apklusušo draugu
Atrast smilšu meitu vidū,
Atšķirt to no visām citām.

Cīrulis.

Atļaujiet arī to man pamēģināt.

Smilšu māte.

Vērā ņem: ja neizdosies,
Pats tu kļūsi viņām līdzīgs.

*Paceļ rokas. Smilšu meitas un viņu vidū Cielava pieceļas
un aizsegušās paliek nekustīgi sēžam velēnu sēdekļos.
Smilšu māte nogrimst zemē.*

*

Cīrulis *apskata smilšu meitas.*

Kādas dzeltenbālas un izkaltušas, gluži kā linu sau-
jas rudenīgos tīrumos. Un visas vienādas! Kā man
starp viņām atrast bārenīti, kuru es pat nepazīstu?
Bārenīte, esmu atnācis aizvest tevi no šejienes! Dod
kādu zīmi! Pakustini kaut mazo pirkstiņu... Nekā.
Visas sēž kā sēdējušas. Ko lai es iesāku? *Klusums.*
Cīrulis *sāk klausīties.* Klau, vai tur neiezumējās kā
bite? Zum, zum, zum, Kamenīte, varbūt tu man vari
palīdzēt?

Kamene *parādās aiz Cielavas sēdekļa.*

Zum, zum, zum! Nozūd.

Cīrulis.

Nu es zinu! Nu es zinu! Lūk, šī smilšu meita ir
bārenīte! *Norauj Cielavai šķidrautu.*

Smilšu meitas.

Vai! *Pieplūk pie saviem sēdekļiem.*

Cielava *pieceļas visā augumā.*

Es tā esmu! Es tā esmu!
Bārenīte Cielaviņa!

Cīrulis.

Un es esmu Cīrulis. Cik tas jauki! Mums pat vārdi saskan. Sniedz man roku, Cielaviņa.

Cielava, *palikdama uz vietas, sniedz viņam abas rokas.*

Nu mums sāksies baltas dienas!

Smilšu māte *pieceļas no zemes.*

Prieks par agru, smilšu meita!

Ienākt gan viņš šeitān spēja,

Smilšu klusumam likt dziedāt,

Tevi uzminēt starp citām,

Bet no šejienes neviens vēl

Atrast izejas nav spējis.

Kas šē ienāk, tas šē paliek.

Nogrimst zemē.

*

Cielava.

Cīruli, vai viss pagalam?

Cīrulis.

Nebēdā nemaz, Cielaviņ. Gan atradīsim izeju. Bez izejas nav nevienas vietas pasaulē. Ja ne citādi, līdz ar lāsītēm pa saknēm laukā izaugsim, pa lapām pret sauli izgarosim. *Staigā apkārt gar sienām, meklēdams izeju.* Nekā. Ne loga, ne durvju, ne šķirbiņas. Nezinu pats vairs, pa kurieni ienācu. *Bēdīgi nokar galvu.*

Cielava.

Sacīji, lai nebēdājos,
Un nu pats tu nokar galvu!

Cīrulis.

Tev taisnība, Cielaviņ, galvu nokārt nedrīkst. Jāpadomā, varbūt var ko izdomāt. *Domā.* Es zinu, zinu! Zemes vēzītis pazīst visas zemes šķirbas. Viņš zinās

arī, kā no šejienes izklūt. Sāk pūst stabuli. Par atbildi atskan vijoles spēlēšana. No zemes parādās Zemes vēziša galva.

*

Zemes vēzītis.

Šurpu, šurpu, te ir šķirba!

Cīrulis.

Zemes vēzītis, Zemes vēzītis! Nu mēs glābti! Iesim, Cielaviņa. Ņem viņu pie rokas un grib sekot Zemes vēzītim.

Cielava grib iet līdzī, bet nevar.

Nevaru no vietas celties,
Visa miesa vēl man smaga,
Kājas ieaugušas smiltīs.

Cīrulis.

Tad es tevi aiznesīšu. Mēģina nest, bet nevar. Nevaru. Ko nu lai daru?

Zemes vēzītis.

Sazālotais kraukļa kauliņš
Viņai iespiedies vēl kaklā.
Viegli uzsit tai uz kakla,
Atdosi to atkal dzīvei.

Cīrulis uzsit Cielavai uz kakla.

Iesim dzīvē, Cielaviņa!

Cielava.

Ak, cik labi, miesa viegla,
Kājas pašas ceļas staigāt,
Rokas pašas ceļas strādāt,
Balss uz jautrām dziesmām raisās.
Iesim dzīvē, iesim dzīvē!

Roku rokā ar Cīruli seko Zemes Vēzītim.

SESTĀ AINA

Darbojas:

Cīrulis.
Rūķu kungs.
Kurmīšs.
Zemes vēzītis.
Kamene.
Rūķi.

Notiek pie Rūķu kunga.

*

Rūķu kungs savā sēdeklī žāvājas.

Čšš, čoroch, kur garlaicīgi!

Pazemē nekā nav jauna,

Viss jau simtu reižu dzirdēts.

Būtu jel tas svešais puisis

Atvedis man bārenīti,

Kaut uz mirkli izklaidētos.

Kurmīšs *pie durvīm.*

Tagad tas pie smilšu meitām

Smilšu maizei sijā miltus.

Rūķu kungs.

Būtu drusku jānosnaužas.

Kurmīšs.

Snaudiens nenāktu par ļaunu.

*Abi sāk snaust un klanīt galvas. Ienāk Cīrulis, vezdams
sev līdz aizsegto bārenīti.*

*

Cīrulis.

Ei, kur tas ir redzēts! Es pārnāku ar apsolīto bārenīti, bet mums pat durvis neatver. Snauž kungs,

snauž kalps. Pielūkojiet, vai kāds jums nav nozadzis zemes balvas un nebūs ko maksāt par atvedumu.

Rūķu kungs.

Kurmi, čoch, čoch, kur zemes balvas?

Kurmis *skrien pie mantu kambara durvīm, paver, pabāž iekšā galvu.*

Balvas stāv, kur stāvējušas.

Rūķu kungs.

Čoch, čoch, čoch, tad viss ir labi!

Bet par to, ka snaudis esi,

Tevi atlaižu no vietas.

Kurmis.

Kungs, kā iztiksi bez manis?

Rūķu kungs.

Tagad man būs bārenīte,

Tā man darīs mājas darbus.

Kurmis.

Kalpoju tev visu mūžu,

Kaut jel pabalstu man izsniedz,

Nodrošini vecumdienas.

Rūķu kungs.

Pazemē nav izdots likums

Vēl par pabalstiem un algām.

Kad tas būs, tad nāc un prasi.

Kurmis.

Kungs!

Rūķu kungs.

Čoch, tu nekaitini manis!

Kurmis, acis slaucīdams, aiziet.

Rūķu kungs.

Nāc nu tuvāk, bārenīte,

Pasaki man savu vārdu,

Atsedz plīvuru no sejas,
Sēdies sēdeklī man blakus.

Cīrulis.

Pagaidi, pagaidi, vēl jau tu neesi man par viņu sa-
maksājis. Dod papriekšu trīs zemes balvas, tad
dabūsi bārenīti.

Rūķu kungs.

Čšš, kā iedrīksties tā runāt?
Kurmi, kurmi, svied to laukā!

Cīrulis.

Tu jau kurmi nupat atlaidi.

Rūķu kungs.

Redzi pats, man nav neviena,
Kas tev balvas pasniegt spētu.

Cīrulis.

Tas nemaz nav vajadzīgs. Es neesmu paradis, ka
mani apkalpo. Redzēju, kur tavs mantu kambaris
atrodas. Kurmis aizmirsis atslēgu durvis. Iešu pa-
ņemšu pats.

Rūķu kungs.

Čoch, čoroch! Nē, nē, to nevar!

Cīrulis.

Kāpēc nevar? Es ņemšu tikai to, ko esmu godīgi
nopelnījis. Tu vari paturēt bārenīti. *Iziet mantu
kambarī, atstājot durvis pusvīrus.*

*

Rūķu kungs *ķersta viņam pakal rokām.*

Neej! Neej! Rūķi! Rūķi!

Saskrien rūķi.

Aizsitiet, lūk, tur tās durvis,

Noslēdziet trīs reizes cieši,

Atslēgu man lieciet saujā.

*Rūķi barā ar pūlēm aizver mantu kambara smagās durvis,
trīs reizes apgriez atslēgu un atstiepj to Rūķu kungam.*

Paši projām.

Rūķu kungs.

Tas par tavu pārdrošību!
Guli nu, līdz aizmirsīsi,
Ka pēc zemes balvām nācis.

Griežas pie bārenītes, kura visu laiku stāvējusi nekustīgi.

Nu mēs divatā ar tevi.
Atsedzies nu, lai es redzu,
Kādas krāsas tavas acis,
Vai tev mati diezgan kupli,
Vaigos bedrītes, kā nākas.
Parunā, lai dzirdēt varu,
Kā skan tava valodiņa.

Bārenīte.

Zum, zum, zum!

Rūķu kungs.

Čšš, čoroch, čoch! Ko es dzirdu?

Bārenīte atmet plīvuru. Nāk redzama kamene.

Rūķu kungs.

Čoch, čoroch, čšš! Ko es redzu!

Kamene.

Nu, vai skaistas manas acis?
Nu, vai mati diezgan kupli?
Nu, vai bedrītes ir vaigos?

Rūķu kungs.

Piekrāpuši! Piekrāpuši!
Bite bārenītes vietā!

Kamene.

Ja es bite kamenīte,
Vai ne tādēļ bārenīte:
Māti sirsenis man dūra,
Tēvs sev ņēma dārza biti.

Rūķu kungs.

Ak tu tāda vīzdegune!
Taisies projām! Brr, brr, brr!

Kamene.

Tavu bargu rūķu veci!
Rūc kā sirsenis pa alu.

Rūķu kungs.

Pagaidi, es tev gan rūkšu!

Kamene.

Zum, zum, zum,

Dum, dum, dum!

Izlaižas laukā.

*

Rūķu kungs.

Rūķi, rūķi, šurpu, šurpu!

Rūķi saskrien.

Ņemiet atslēgu no manis,

Atslēdziet, lūk, tur tās durvis,

Atvediet man šurp to puisi,

Gribu tiesu spriest par viņu.

*Rūķi paņem atslēgu, atslēdz durvis, atgrūž tās, paliek
vieni pie durvīm stāvēt.*

Rūķi.

Tukša, tukša, tukša, tukša!

Rūķu kungs.

Ko jūs sakāt? Ko jūs sakāt?

Rūķi.

Tukša, tukša! Nav ne puīša,

Nav ne balvu, tukša, tukša!

Rūķu kungs.

Viņš ir aizbēdzis ar balvām!

Skrieniet pakaļ! Skrieniet pakaļ!

Čšš, čšš, čoch, čoch, brrr!

Rūķi projām.

*

Zemes vēzītis paceļas no grīdas.

Krusttēv, kam tev skāba dūša?

Kam tev noļukušas ausis?

Bārda nošķiebusies greizi?

Rūķu kungs.

Mani piekrāpis tas puisis!

Zemes vēzītis.

Vai tu pirmais nepiekrāpi,
Neturēdams solījuma?

Rūķu kungs.

Klusu! Brr! Es esmu dusmīgs!

Zemes vēzītis.

Netaisnas ir tavas dusmas.
Puisis bija labs pret mani,
Es no tavas noliktavas
Viņu izlaidu ar balvām.

Rūķi uzskrien.

Kungs, mēs nevarējām panākt!

Rūķu kungs rāda uz Zemes vēzīti.

Ņemiet viņu puīša vietā!

Rūķi metas uz Zemes vēzīti, kurš ielien zemē.

Kungs, viņš aizbēga pa spraugu!

Rūķu kungs briesmīgās dusmās.

Brrrrr!

Rūķi izbailēs pieplok pie zemes.

SEPTĪTĀ AINA

Darbojas:

Spruksts.
Bambis.
Krodzinieks.
Cielava.

Krustceles pie vecās akas.

*

Spruksts un Bambis guļ pie akas. Krodzinieks pabāž galvu no krūmiem.

Krodzinieks.

Ei Sprukst, Bambi, celieties! Virve kustas!

Spruksts un Bambis *uzlec, berzē acis.*

Ko? Kas?

Bambis.

Kāda virve?

Spruksts.

Viņš mūs grib pakārt!

Krodzinieks.

Ak jūs miega mices! Paraugieties uz aku! Virve kustas. Cīrulis atgriežas ar mantām. Velciet tās laukā.

Spruksts un Bambis.

Ā—ā! *Noliecas pār aku.*

Bambis.

Tu tas esi, Cīruli? Jā?

Spruksts.

Un mantas ir līdzī? Jā?

Bambis.

Sūti vispirms augšā galdiņu!

Spruksts.

Tad zirdziņu!

Bambis.

Tad trešo mantu!

Spruksts.

Tad nāc pats!

Abi.

Vilksim! Izvelk no akas virves galā piesietu galdiņu, atraisa to no virves, noliek zemē, iesviež virvi atpakaļ akā. Lielā priekā lēkā ap galdiņu. Galdiņš, galdiņš, galdiņš! Nu tik būs ēšana! Nu tik būs ēšana!

Bambis.

Pamēģināsim, kā viņš klājas!

Spruksts.

Jā, jā, pamēģināsim!

Krodzinieks.

Pagaidiet! Virve kustas! Uzvelciet papriekšu zirdziņu.

Abi.

Vilksim! Izvelk no akas zirdziņu, atraisa no virves, iesviež to atpakaļ, lēkā ap zirdziņu. Zirdziņš, zirdziņš, zirdziņš! Nu tik būs nauda! Nu tik būs nauda.

Spruksts.

Pamēģināsim, kā viņš stieejas!

Bambis.

Jā, jā, pamēģināsim!

Krodzinieks.

Pagaidiet! Virve kustas. Uzvelciet papriekšu trešo mantu.

Abi.

Vilksim! Kas tā gan varētu būt! Uzvelk no akas Cielavu, atraisa to no virves, iesviež virvi akā. Brīnumā ieplestām mutēm apskata Cielavu.

B a m b i s.

Paraug', kāda! Nezin, vai nav pazemes princese?

S p r u k s t s.

Ja viņa ir princese, tad es to precēšu un dabūšu pūrā līdzī karaļvalsti.

B a m b i s.

Ne tu, bet es viņu precēšu.

S p r u k s t s.

Es esmu vecāks!

B a m b i s.

Es esmu stiprāks! *Taisās uz plūkšanos.*

K r o d z i n i e k s.

Pagaidiet, pagaidiet! Darbs vēl nav padarīts. Virve atkal kustas.

S p r u k s t s.

Lai viņa kustas, kas mums par daļu!

B a m b i s.

Trīs balvas mums rokā. Cīrulis var palikt apakšā un meklēt sev jaunas.

K r o d z i n i e k s.

Nē, nē, tā nevar. Panāciet šurp un paklausieties, ko jums teikšu. *Paved brāļus sāņus un klusi ar tiem sarunājas.*

S p r u k s t s.

To es saprotu!

B a m b i s.

Tā ir lieta!

A b i.

Vilksim! *Abi ķeras pie virves, mēģina vilkt, bet nevar.*

B a m b i s.

Tavu brīnumu, kur Cīrulis smags kļuvis!

S p r u k s t s.

Krodziniek, nāciet palīgā! *Velk visi trīs, bet nevar pavilkt.*

Krodziniēks.

Kas tā par burvību!

Cielava.

Atļaujiet arī man palīdzēt. *Pieķeras virvei. Tā viegli nāk uz augšu.*

Abi brāļi.

Tā nu gan ir burvība!

Krodziniēks *pēkšņi palaiž virvi un rauj Cielavu atpakaļ. Laidiet virvi vaļā! Spruksts un Bambis palaiž virvi. Tā noslīd atpakaļ.*

Cielava *izraujas no krodziniēka.*

Ko jūs darāt? Ko jūs darāt?

Krodziniēks.

Grieziet virvi pušu! *Spruksts un Bambis pārgriež virvi. Tā iekrīt akā.*

Cielava.

Cīruli, Cīruli, ko viņi ar tevi izdarīja! Es negribu atgriezties dzīvē bez tevis! Es palikšu apakšzemē pie tevis! *Pieskrien akai un grib lēkt atpakaļ.*

Bambis *saķer viņu aiz rokas.*

Pagaidi, pagaidi, tev papriekšu jātop par manu sievu!

Spruksts *saķer to aiz otras rokas.*

Tev papriekšu jāatnes man pūrā līdz karaļvalsts!

Cielava.

Laidiet! Laidiet!

Bambis un Spruksts, *turēdami Cielavu katrs aiz vienas rokas, otrās galdiņš un zirdziņš.*

Iesim!

Krodziniēks.

Ir jau vēls. Uzaicinu jūs pa ceļam iegriezties manā krogū un pārļaut tur nakti. *Iet pa priekšu. Brāļi ar Cielavu, galdiņu un zirdziņu viņam pakaļ.*

Cielava, *velti pretodamās.*

Cīruli, Cīruli, Cīruli!

ASTOTĀ AINA

Darbojas:

Krodziniēks.
Krodziniēce.
Dzilna, viņas meita.
Spruksts.
Bambis.
Cīrulis.
Tiesas kungs.
Viesi.

Krogus istaba. Durvis pa vidu, pa labi un pa kreisi. Lete ar dzērieniem. Galdiņi viesiem.

*

Krodziniēce aiz letes kārtu pudeles un glāzes. Pie galdiņiem sēž daži viesi. Dzilna, ļoti grezni gērbusies, bet ļoti neglīta, izpūrušiem matiem, garu dzilnas degunu, staigā starp viesiem un cenšas vērst uz sevi viņu uzmanību.

Dzilna padejodama dzied.

Es smuka meitiņa,
Man gluda galviņa,
Apaļi vaidziņi,
Strups deguntiņis.

Viesi.

Ha; ha, ha, hi, hi, hi,
Strups deguntiņis!

Dzilna noskaišas.

Kauna nav smieties par jaunu, glītu meiteni. Pasūdzēšu mammai!

Viesi.

Jauna, glīta meitene, ha, ha, ha!

Kāds viesis.

Iesim projām! Man acis sāp, viņā skatoties!

Otrs viesis.

Man ausis sāp, viņā klausoties. Iesim!

Visi viesi.

Iesim! Iesim! Aiziet.

Dzilna.

Kaut jums mēle sakalstu! Kaut jums zobi izbirtu!
Kaut... kaut... kaut... *Sāk dusmās raudāt un spārdīties kājām.*

*

Krodziniēks *ienāk pa vidu.*

Visi viesi projām?

Krodziniēce.

Projām, kaut gan Dzilna pielika visas pūles, lai tos aizturētu. Nu, ko puīši?

Krodziniēks.

Sadzirdīju tos ar stipru vīnu. Tagad guļ un šņāc kā vēdzirnavas. Galdiņš un zirdziņš ir turpat istabā. Tagad viņus viegli apmainīt ar neīstiem.

Krodziniēce.

Bet ko skuķis? Arī guļ?

Krodziniēks.

Ar to ir nelaime. Ne viņa runā, ne ēd, ne dzer, ne guļ. Nezinu, kā ar viņu tiksīm galā.

Krodziniēce.

Vai viņa skaista?

Krodziniēks.

Kā bilde. Ja tā apkalpos mūsu viesus, dziedās un dejos viņu priekšā, krogus vienmēr būs pilns. Vai tu runāji ar Dzilnu?

Krodziniēce.

Runāju.

Krodziniēks.

Nu?

Krodziniēce.

Viņa ar mieru.

Dzilna *sāk spārdīties kājām.*

Negribu, negribu, negribu!

Krodziniece.

Kā, negribi? Tu taču gribēji!

Dzilna.

Negribu, ka viņa ir skaista!

Krodziniece.

Tu esi bagāta. Tas ir vairāk.

Krodzinieks.

Netērēsim velti laika. Es atvedīšu to skuķi šurpu, un jūs ieviliet viņu Dzilnas istabā. Tur Dzilna lai pārmaina ar to apģērbus. Pēc tam viņu var atstāt ieslēgtu, kamēr puiši projām. Es pa to laiku apmaiņīšu galdiņu un zirdziņu. *Iziet pa vidu.*

Dzilna.

Es patiesi dabūšu vīru?

Krodziniece.

Dabūsi, dabūsi! Tikai izpildi visu, ko tev liek.

Dzilna *griežas riņķī uz papēža.*

Man būs vīrs! Man būs vīrs!

*

Krodzinieks *ievelk aiz rokām Cielavu, kura negrib nākt.*

Nāc, nāc, nebaidies! Mēs tevi atsvabināsim no Spruksta un Bambja varmācībām. Pie mums tev nekā netrūks.

Cielava *ļaujas vesties uz priekšu, paceļ acis, ierauga krodzinieci un Dzilnu, izbailēs raujas atpakaļ.*

Tur viņas!

Krodzinieks.

Kas, viņas?

Cielava.

Pamāte un mātes meita, kas iedzina mani pazemē!

Krodziniece.

Tā ir pameita Cielava!

Dzilna.

Viņa nāk no pazemes mums atriebties!

Krodzinieks.

Ko jūs, muļķes, izbijāties? Ja tā arī būtu Dzilnas pusmāsa un krodzinieces pirmā vīra meita Cielava, tad tagad viņa ir tāda pati kā visas citas dzīvas skuķes.

Dzilna *nedroši tuvojas.*

Ja tagad viņa atkal ir kā visas citas dzīvas skuķes, tad es no jauna drīkstēšu to plēst aiz matiem?

Krodzinieks.

Klusu! Piesoli labāk viņai savas skaistās drēbes, lai nedusmojas.

Dzilna.

Es viņai savas drēbes? Hi, hi, hi!

Krodziniece *iegrūž viņai sānos.*

Dari, ko tev liek! Neaizmirsti par vīru!

Dzilna *tuvojas Cielavai.*

Nu, Cielava, mainīsim ar uzvalkiem.

Cielava.

Un tu, Dzilna, patiesi ņemtu manu smilšu uzvalku?

Dzilna.

Kāpēc ne? Dod tikai šurpu!

Cielava.

Un tu patiesi būtu tā pārvērtusies, māsiņ?

Dzilna.

Kas es tev par...

Krodziniece *piegrūž viņai.*

Neaizmirsties!

Dzilna.

Protams, māsiņ. Nāc tikai manā istabā, un redzēsi, cik es labprāt mainos uzvalkiem.

Cielava.

Negribu apvainot tavu labo sirdi.

Abas aiziet pa labi.

*

Krodziniēks.

Tā lieta iet. *Izņem no letes apakšas neīsto zirdziņu un galdiņu.* Es nesīšu šos iekšā, bet, tiklīdz iznāks Dzilna, sūti viņu man pakaļ.

Krodziniēce.

Es nevaru attapties, kā viņa izkļuvusi no pazemes!

Krodziniēks.

Par to parunāsim vēlāk. *Paņem galdiņu un zirdziņu un aiziet pa vidu.*

Krodziniēce *krata galvu.*

Brīnums, brīnums!

Dzilna, *ģērbusies kā Cielava un aizsegusies, ātri iznāk no labās puses un noslēdz durvis.*

Darīts! Bet kāda es izskatos, māt?

Krodziniēce.

Skaisti, skaisti kā arvien! Bet steidzies tik nu iekšā pie saviem tautiešiem un ne ar vārdiņu nenodod sevi.

Dzilna.

Gan es zināšu. *Iedod krodziniēcei atslēgu un aiziet pa vidu.*

*

Tiesas kungs *ienāk, spieķi klaudzinādams.*

Labrīt, krodziniēce!

Krodziniēce.

Labrīt, tiesas kungs! Kur tad jūs tik agri?

Tiesas kungs.

Darīšanas, mīļā krodziniēce, darīšanas. Vai krodziniēka nav?

Krodziniiece.

Tūliņ nāks, tiesas kungs.

Tiesas kungs.

Labi, labi. Pagaidām ielejiet man mazo mēriņu. Iet pie galdiņa un apsēžas.

*

Krodziniēks *iznāk pa vidu ar galdiņu un zirdziņu, ierauga tiesas kungu, noslēpj tos aiz letes.*

Jūs jau klāt, tiesas kungs! Labrīt!

Tiesas kungs.

Labrīt! Es nupat liku sev ieliet mazo mēriņu.

Krodziniēks.

Lai iet lielais, tiesas kungs. Uz mana rēķina. Un desa ar kliņģeri uzkodām.

Nosēžas pie galdiņa tiesas kungam iepretim. Krodziniiece atnes lielo mēriņu un uzkožamos.

Tiesas kungs.

Jā, jā, šodien paredzams darbiņš!

Krodziniēks.

Izūtrupējiet viņu pamatīgi, tiesas kungs. Pārdodiet beidzamo kreklu. Tā sieva nav maksājusi ne sarkana graša, bet parāds lielu lielais. Kaut jel daļu no tā varētu iekasēt. Ēdiet un dzeriet, tiesas kungs!

Tiesas kungs.

Nebaidieties, mīļo krodziniēk. Es protu izsist cenu.

Krodziniēks.

Tas ir labi, tas ir labi, tiesas kungs.

*

Bambis ar galdiņu un Spruksts ar zirdziņu ienāk pa vidu. Aiz viņiem aizsegusies Dzilna.

Bambis.

Nu mēs ejam, krodziniēk. Jāsteidzas, lai tiek vēl pirms ūtrupes mājā.

Spruksts.

Cik jāmaksā par naktsmāju? Es varu tūlīn likt pastiepties savam zirdziņam.

Krodzinieks.

Nevajag, nevajag! Jūs bijāt mani ciemiņi.

Spruksts un Bambis.

Nu mēs ejam!

Krodzinieks un krodziniece.

Uz drīzu redzēšanos!

Visi trīs projām pa kreisi.

*

Tiesas kungs.

Kas tie tādi bija?

Krodzinieks.

Manas parādnieces dēli, lieli dienaszagļi. Māte tos sūtīja pasaulē naudu pelnīt, bet viņi atgriežas bez graša, ar nezin kur pieklīdušu skuķi, nekur nedēriģu galdiņu un vecu zirģeli. Aiz labas sirds devu viņiem naktsmājas.

Tiesas kungs.

Sirds mūsu gods, krodziniek. Bet nu man jāiet. Cik jāmaksā?

Krodzinieks.

Jūs bijāt mans ciemiņš, tiesas kungs. Bet tad jau iesim reizē. Es gribētu nokļūt tur ātrāk par tiem pasaules klaidoņiem.

Tiesas kungs *pieceļas.*

Ardieviņu, krodziniece!

Krodziniece.

Ardieviņu, tiesas kungs!

Krodzinieks.

Pielūko, siev, ka neko nenozog un nekas neaizbēg.

Abi ar tiesas kungu projām.

*

Krodziniēce.

Nu tik vienreiz dzīvosim! Taukus ar lāpstu kā pats ķeizars ēdīsim! Karietē ar sešiem zirgiem brauksim! Muižu ar visu kungu nopirksim!

Cīrulis *ienāk no kreisās puses, turēdams padusē maisu ar kādu garenu priekšmetu.*

Labrīt! Noliek maisu uz galdiņa un nosēžas pats pie tā.

Krodziniēce.

Labrīt! Lielo vai mazo?

Cīrulis.

Vai te nav gājuši garām divi puiši, viens ar galdiņu, otrs ar zirdziņu?

Krodziniēce *top uzmanīga.*

Nē, nē, tādus neesmu redzējusi. Vai tie bija jūsu paziņas?

Cīrulis.

Jā.

Krodziniēce.

Vai viņi jums to galdiņu un zirdziņu nozaga?

Cīrulis.

Jā.

Krodziniēce.

Tās laikam bija ļoti vērtīgas lietas?

Cīrulis.

Jā.

Krodziniēce.

Kas jums tai maisā? Arī laikam kāda ļoti vērtīga lieta?

Cīrulis.

Jā.

Krodziniēce.

Tā-ā! Bet jūs gan būsiet ļoti izsalkuši. Vai pasniegt jums brokastis?

Cīrulis.

Nē.

Krodziniēce.

Man salds vīns. Varbūt vīnu?

Cīrulis.

Nē.

Krodziniēce.

Man mīkstašas gultas. Varbūt iesiet atpūsties?

Cīrulis.

Nē.

Krodziniēce.

Man skaista pameita. Varbūt likt viņai padejot un padziedāt jūsu priekšā?

Cīrulis.

Nē. *Piepeši kaut ko iedomājas.* Pameita? Kā viņu sauc?

Krodziniēce.

Cielava.

Cīrulis uzlec.

Cielava?

Krodziniēce.

Jā. Vai jūs viņu pazīstat?

Cīrulis.

Nē, nē! Bet kur viņa ir?

Krodziniēce *iet pie durvīm pa labi, atslēdz tās un pati atkāpjas.*

Lūdzu!

*

Cielava greznās drēbēs, asaras slaucīdama, ienāk, ierauga Cīruli, apstājas šaubās un priekā.

Cīruli!

Cīrulis.

Cielaviņa! *Satver viens otra rokas.*

Cielava.

Mīļo, labo Cīruli! Cik es laimīga! Cik es laimīga! Bet vai tad tu, akā krītot, nenosities?

Cīrulis.

Es, brāļus izmēģinādams, piesēju virves galā vecīša akmeni. Viņi nespēja to izvilkēt, jo domāja ļaunu. Tikai tavas skaidrās domas pacēla to līdz pusei.

Cielava.

Un kā tu izkļuvi no pazemes?

Cīrulis.

Mani iznesa pateicīgais ērglis. Bet tu? Kādas tev skaistas drēbes! Kā tu šie nokļuvi! Kur brāļi? Kāpēc tev acīs asaras?

Cielava.

Brāļi dzēra un apgulās, bet pamāte un mātes meita ievīla mani šai istabā, iedeva skaistas drēbes un ieslēdza. Es raudāju, tevi atcerēdamās.

Cīrulis.

Miļo, balto Cielaviņ, nu tev vairs nebūs jāraud. Bet pamātei... *Apgriežas un skatās pēc krodzinieces, kura pa sarunas laiku klusiņām paņēmusi no galda Cīruļa maisu un nozudusi vidējās durvīs.* Kur viņa palikusi? Un kur mans maiss?

Cielava.

Viņa to būs paņēmusi. Kas tev tur bija?

Cīrulis.

Trešā zemes balva! *Skrien uz vidējām durvīm, saukdams.* Runga, iz maisa! Runga, iz maisa!

Krodzinieces balss *kliedz aiz durvīm.*

Vai, vai, vai! Glābiet, glābiet! Vai, vai!

Cīrulis *nozūd aiz vidus durvīm.*

Krodzinieces balss.

Žēlo mani! Žēlo mani!

Cīruļa balss.

Runga, maisā!

*

Cīrulis *iznāk, nesdams maisu padusē un vilkdams sev līdz krodziniēci.*

Vai izstāstīsiet visu?

Krodziniēce.

Izstāstīšu! Izstāstīšu!

Cīrulis.

Kur mani brāļi?

Krodziniēce.

Aizgāja! Pie mātes aizgāja!

Cīrulis.

Kur galdiņš un zirdziņš?

Krodziniēce.

Es nezinu, es ne...

Cīrulis *pakrata maisu.*

Runga...

Krodziniēce.

Nē, nē, es stāstīšu visu! Mēs brāļiem iemainījām neīstu galdiņu un zirdziņu. Īstie ir, lūk, šeit. *Iznes galdiņu un izved zirdziņu no aizletes.*

Cīrulis.

Tad, lūk, kā! Un ko jūs iemainījāt pameitas Cielavas vietā?

Krodziniēce.

Pašas meitu Dzilnu.

Cīrulis.

Aha! Par visu to jūs esat pelnījuši...

Krodziniēce.

Nē, nē, es nebiju vainīga! Visu izdomāja krodziniēks.

Cīrulis.

Kur viņš ir?

Krodziniēce.

Aizgāja izūtrupēt jūsu māti.

Cīrulis.

Ak tā! Cielaviņ, tad mums jāsteidzas, lai tiekam ūtrupē istā laikā.

Cielava.

Cīruli, ko teiks tava māmiņa?

Cīrulis.

Tu būsi viņai meitas vietā. Še, ved tu zirdziņu.

Es nesīšu galdiņu.

Krodziniece.

Es viņu nelaidīšu!

Cīrulis.

Runga...

Krodziniece.

Laidīšu! Laidīšu!

Cīrulis.

Sveika, krodziniece! Neaizmirstiet rungu! Cīrulis ar galdiņu un maisu, Cielava ar zirdziņu projām.

Krodziniece dūsmās un žēlumā atsēžas uz grīdas.

DEVĪTĀ AINA

Darbojas:

Māte.
Spruksts.
Bambis.
Cīrulis.
Cielava.
Dzilna.
Krodznieks.
Kungs.
Tiesas kungs.
Kārtībnieks.
1. kaimiņiene.
2. kaimiņiene.
Sekretars.
Ļaudis.

Dekorācijas kā pirmajā ainā. Mātes pagalms. Vidū paaugstinājums ar sēdekļiem un pulti.

*

Mātes mājiņas priekšā drūzmējas ļaudis, gaidīdami uz ūtrupes sākšanos. Pirmā un otrā kaimiņiene priekšplānā sarunājas.

1. kaimiņiene.

Un tad šie nav vis vēl atgriezušies?

2. kaimiņiene.

Nav, nav, miļā. Kā gāja, tā aizgāja. Kas šiem vairs daļas par māti, kad tai nav ko galdā celt.

1. kaimiņiene.

Par Cīruli gan biju labāk domājusi.

2. kaimiņiene.

Visi vienādi, visi vienādi, miļā. Bet iesim tuvāk. Kad sāksies ūtrupe, par smiekla naudu varēsim šo to nosolīt. Tīri labi, ka gadās tādas ūtrupes.

1. kaimiņiene.

Labi gan, kaimiņien, labi gan.

Abas spiežas tuvāk paaugstinājumam.

Kārtībnieks *bīda ļaudis uz abām pusēm.*

Ceļu tiesas kungam! Ceļu tiesas kungam!

*

Uznāk tiesas kungs, aiz viņa kungs, krodzinieks un sekretars. Nosēžas uz paaugstinājuma: tiesas kungs vidū, kungs vienā, krodzinieks otrā pusē, sekretars pie pultes.

Tiesas kungs.

Kārtībniek! Atvest Ievu Jāņa meitu, sauktu Spruksta māti.

Kārtībnieks.

Kā pavēlat, tiesas kungs! *Ieiet mājiņā.*

Krodzinieks *pieliecas tiesas kungam.*

Neļaujieties iespaidoties no viņas asarām. Tiesai jābūt pilnīgi neatkarīgai.

Kungs tāpat.

Viņai jābūt arī ātrai un stingrai. Klusāk. Jūsu pašu interesēs, jo šodien pie manis ir zosu cepetis.

Tiesas kungs *aplaizās.*

Esiet bez rūpēm, kungi, esiet bez rūpēm.

*

Kārtībnieks *izved Māti no mājiņas.*

Te viņa būs, tiesas kungs.

Tiesas kungs.

Augstākās likuma zīmes — savas amata cepures vārdā es jums, sieva, jautāju, vai esat Ieva Jāņa meita, saukta Spruksta māte?

Māte *uztraukta un nobēdājusies.*

Es tā esmu.

Tiesas kungs.

Vai atzīstaties par vainīgu, ka veselu nedēļu neesat maksājusi īri augsti dzimušajam īpašnieka kungam?

Māte.

Es biju slima un bez darba. Lūdzu jūs, tiesas kungs, pagaidīt vēl tikai divdesmit četras stundas, kamēr pārņāks mani dēli.

Tiesas kungs.

Tas nav iespējams. Jūsu vaina ir pierādīta ar labprātīgu atzišanos. Savas augstās amata cepures vārdā es jums paziņoju, ka jūs tiek atzīti izlikta no mājiņas. Sekretar, atzīmēt protokolā! Kārtībniek, izpildīt spriedumu divdesmit četru minūšu laikā!

Kārtībnieks.

Kā pavēlat, tiesas kungs!

Tiesas kungs.

Ieva Jāņa meita, jūs tiek atzīti apvainota par to, ka nemaksājat savu nelaiķa vīra parādus krodziniekam, augsti godājamam Spricim Stopiņa kungam. Ko jūs uz to teiksiet?

Māte slauka acis.

Tas parāds ir netaisns. Krodzinieks paveda manu vīru uz dzeršanu, un tas aiznesa viņam visu mūsu nabadzību. Bet es samaksāšu arī šo parādu, tiklīdz pārņāks mani dēli.

Tiesas kungs.

Vaina ir pierādīta. Augstās amata cepures vārdā paziņoju, ka jūsu mantība tiek pārdota vairāksolišanā tūlī, tiklīdz kārtībnieks būs viņu izlicis no mājiņas. Sekretar, ierakstīt protokolā.

Kungs un krodzinieks spiež tiesas kunga roku. Māte, acis slaucīdama, noiet sāņus.

Balsis.

Netaisns spriedums! Bargs spriedums!

Citas balsis.

Labs būs! Lai tik nes laukā mantas un sāk ūtrup!

Tiesas kungs.

Klusu! Kārtībniek, stāties pie sprieduma izpildīšanas!

Kārtībnieks.

Kā pavēlat, tiesas kungs!

Māte izskrien uz priekšu.

Pagaidiet, pagaidiet! Tur nāk mani dēli!

*

Sakustēšanās ļaudīs. Uznāk Spruksts ar zirdziņu un Bambis ar galdiņu. Aiz viņiem aizseģusies Dzilna.

Māte steidzas viņiem pretim.

Dēli, mīlie dēli, ko nesat līdz?

Spruksts un Bambis pabīda Māti sāņus un tuvojas paaugstinājumam.

Tiesas kungs.

Noņemiet savas cepures! Es esmu tiesas kungs!

Spruksts.

Mums tādi tiesas kungi bijuši nebijuši. Mums tagad ir zirdziņš, kas stiepjas un birdina zelta naudu plānā.

Mēs varam nopirkt kungu ar visām muižām.

Balsis.

Oho! Tas ir varens puisis!

Bambis.

Mums ir galdiņš, kas klājas, un mēs varam jūs visus paēdināt labākajiem ēdieniem un padzirdīt smalkākajiem dzērieniem. Protams, par samaksu.

Balsis.

Lai dzīvo Bambis!

Spruksts.

Un vēl mums ir skaistākā princese, kurai pūrā nāk līdz vesela karaļvalsts.

Balsis.

Urā, urā, urā!

Kungs noņem cepuri, tiesas kungs neviļus pieceļas, tikai krodzinieks smīnēdams paliek sēžot.

K r o d z i n i e k s.

Vai jūs nevarētu mums parādīt visus tos brīnumus?

B a l s i s.

Jā, jā, parādiet, parādiet!

B a m b i s *noliek galdiņu uz paaugstinājuma. Uzmanību!*
Galdiņ, klājies! *Galdiņš paliek kā bijis. Ļaudīs klu-*
sums. Galdiņ, klājies! Galdiņš neklājas. Ļaudīs
smieklī. Bambis noskaišas. Galdiņ, klājies, kad tev
pavē! Sit galdiņam ar dūri. Tas salūst. Ļaudīs skaļi
smieklī.

S p r u k s t s *pagrūž nost apmulsušo Bambi.*

Ej nost! Tavs galdiņš sabojājies. Laid mani ar zir-
dziņu. *Uzved uz paaugstinājuma zirdziņu. Uzmanību!*
Zirdziņ, stiepies! *Zirdziņš nekustas.*

B a l s s.

Sprukst, stiepies labāk pats!

S p r u k s t s.

Zirdziņ, stiepies! *Iesper zirdziņam ar kāju. Tas ap-*
velas. Smieklī, aplausi, starpsaucieni.

B a m b i s.

Zirdziņš arī sabojājies! Bet mums vēl ir skaistākā
princese! *Ved Dzilnu uz paaugstinājumu.*

S p r u k s t s.

Un viņai pūrā nāk līdz vesela karaļvalsts. *Atklāj*
Dzilnas plivuru. Vesela smieklu vētra.

B a l s i s.

Ragana, ragana, ragana!

D z i l n a *pie Spruksta.*

Vai tu mani precēsi?

S p r u k s t s.

Vai tev ir karaļvalsts?

D z i l n a.

Nav.

S p r u k s t s.

Tad skrej mežā.

Dzilna pie Bambja.

Tu mani precēsi?

Bambis.

Es tevi negribu. Tu arī esi sabojājusies.

Dzilna.

Ak tā! Tad izsmieklam jūs mani ņemuši līdz! Nu, tik viegli no manis vaļā netiksiet!

*Saķer tos aiz rokām. Tie izraujas un bēg. Dzilna pakaļ.
Ļaudīs ļautrība.*

Tiesas kungs.

Kārtībniek! Ielieciet šos trīs cietumā par miera un kārtības traucēšanu. Bet galdiņu un zirdziņu pārdo-
diet ūtrupē.

Kārtībnieks.

Kā pavēlat, tiesas kungs!

*Dzenas pakaļ Sprukstam, Bambim un Dzilnai. Visi četri
nozūd.*

Māte.

Ak, kāds kauns! Kāds kauns!

*

*Uznāk Cīrulis ar maisu un galdiņu un aizsegusies Cielava
ar zirdziņu.*

Cīrulis.

Labdien, labie ļaudis! Sveika, māmuliņ!

Balsis.

Vēl viens jokupēteris!

Māte.

Cīruli, Cīruli, nedari arī tu man kaunu!

Cīrulis.

Es jūs nesaprotu. Atvedu galdiņu, kas klājas, un zirdziņu, kas stiepjas. Tagad viss mūsu ciems varēs dzīvot bez bēdu.

Balsis.

Viņš arī grib mūs izsmiet! To mēs nepieļausim!

Cīrulis.

Atļaujiet, labie ļaudis, ka lieku galdiņam klāties priekš jums visiem.

Balsis.

Zinām tos jokus! Zinām! Nepiekrāpsi!

Cīrulis.

Varbūt jūs vispirms gribat, lai zirdziņš stiepjās?

Balsis.

Nost ar viņu! Nost ar viņu!

Cīrulis.

Jūs izvedīsiet mani no pacietības! Būšu spiests jūs pārmācīt!

Kungs.

Tiesas kungs, viņš draud! Es nevarēšu naktīs mierīgi gulēt, kamēr viņš būs mūsu ciemā. Viņu vajag apcietināt un izsūtīt!

Tiesas kungs.

Kārtībniek! Kārtībniek!

Kārtībnieks *uzskrien.*

Piedodiet, tiesas kungs, es nevarēju viņus noķert!

Tiesas kungs.

Apcietini to tur! Viņš bīstamāks par visiem.

Kārtībnieks.

Kā pavēlat, tiesas kungs! *Uz Cīruli.* Augstās amata cepures vārdā...

Cīrulis.

Piesargies!

Dzilna uzvelk aiz matiem Sprukstu un Bambi.

Tā, nu jūs neizbēgsiet! Iesim pie tiesas kunga, lai viņš mūs tūliņ salaulā. *Ierauga Cielavu. Palaiž Sprukstu un Bambi.* Ko, tu arī te? Kā tu drīksti? *Pieskrien tai un rauj aiz drēbēm.* Atdod manas greznās drēbes! Man jāiet laulāties!

Cīrulis *starp Dzilnu un Cielavu.*

Neaizskar Cielaviņu!

Spruksts un Bambis.

Tas ir Cīrulis! Nu būs slikti!

Krodzinieks uzlec.

Viņa tās drēbes nozagusi! Viņus abus vajag ielikt cietumā.

Tiesas kungs.

Kārtībniek!

Kārtībnieks.

Es baidos, tiesas kungs!

Krodzinieks.

Tad atļaujiet man! Ļaudis, ņemsim viņu ciet!

Spruksts un Bambis.

Jā, jā, ņemiet ciet!

Ļaudis.

Ciet, ciet, ciet!

Ar krodzinieku priekšgalā virzās uz Cīruli un Cielavu.

Māte metas viņiem ceļā.

Neaiztieciet! Viņš nav nekā ļauna darījis!

Cīrulis.

Māt, nāc pie malas! Pierauj māti pie Cielavas, nomet maisu uz grīdas. Runga, iz maisa!

No maisa izšaujas runga un sāk sist pa labi un kreisi. Ļaudis kliegdami metas bēgt. Runga apstrādā Sprukstu un Bambi, kuri nokrīt četriski un rāpus bēg uz mājiņas pusi. Kungs, tiesas kungs, krodzinieks, Dzilna, kārtībnieks un sekretars slēpjas aiz paaugstinājuma. Runga izdzen viņus no turienes un triec pa ceļu projām uz ciema pusi. Uz skatuves paliek tikai Cīrulis, Cielava un Māte.

*

Cīrulis.

Runga, maisā! Runga atgriežas un nozūd maisā. Nu viņi dabūja, ko bija pelnījuši. Bet tagad, Māt, ļauj man ar tevi apsveicināties. Apkampj Māti, noskūpst. Un te es tev atvedu meitu. Atsedz Cielavas seju un pieved to mātei.

Māte.

Cik skaista! Tā jau ir princese!

Cīrulis.

Tā nav princese, bet bārenīte. Es viņu izvedu no pazemes.

Cielava.

Māmiņ, vai atļausiet man palikt še? Man nekad nav bijis mātes.

Māte.

Meitiņ, ko tu vēl jautā! Man nekad nav bijis meitas.

Abas apkampjas.

Cīrulis.

Tas ir labi! Tas ir jauki! Bet tagad, māt, es tev parādīšu brīnumus. *Uzved zirdziņu uz paaugstinājumu. Skatuves abās pusēs parādās ziņkārīgas ļaužu sejas. Padod savu priekšautu. Māte padod priekšautu. Cīrulis paklāj to zem zirdziņa kājām. Zirdziņ, stiepies!*

Zirdziņš stiepjās. Zelta nauda birst uz mātes priekšauta.

Balsis čukst no abām pusēm.

Brīnums! Brīnums!

Cīrulis saņem priekšautu ar naudu un sniedz mātei.

Māte.

Ak tu dēliņ! Ak tu dēliņ!

Cīrulis.

Bet tagad skaties tālāk. *Noved zirdziņu no paaugstinājuma, uzliek galdiņu. Galdiņ, klājies! Galdiņš nogrimst zemē un atkal paceļas, bagātīgi apkrauts ēdieniem un dzērieniem.*

Balsis.

Brīnums! Brīnums!

Cīrulis.

Nu, māmiņ, Cielaviņ, sēstieties tikai klāt. Domāju, būsiet krietni izsalkušas.

Māte nosēžas.

Tu arī, Cīruli, tu arī.

Cielava pie galdiņa.
Ļauj, māmiņ, tevi apkalpot.
Balsis.
Princese! Princese!

*

Spruksts un Bambis iznāk no mājiņas, grūž viens otru uz priekšu.

Bambis.
Ej tu pirmais, tu esi vecāks.

Spruksts.
Nē, ej tu, tu esi stiprāks.

Abi *nokrīt ceļos un virzās uz Cīruļa pusi.*
Piedod mums, Cīruli! Ļauj atsēsties galdiņa stūrītī!

Cīrulis.
Lūdziet Cielavu! Lūdziet māmiņu!

Abi.
Cielaviņ, zelta māsiņ, piedod! Māmiņ, nedusmo!

Cielava.
Gribat laboties?

Abi.
Gribam, gribam!

Māte.
Centīsieties kļūt kaut kam derīgi?

Abi.
Centīsimies!

Abas.
Mēs piedodam.

Cīrulis.
Tad sēstieties pie galda, bet pielūkojiet: ja kaut kas gadīsies, runga iz maisa.

Abi.
Negadīsies! Negadīsies!

Ātri pieceļas un nosēstas pie galda. Ļaudis no abām pusēm pievirzījušies tuvāk.

Cīrulis uz ļaudīm.

Kaimiņi, ko jūs tik kautrīgi? Droši tuvāk! Ceru, ka pēc labas mācības esat kļuvuši gudrāki!

Ļaudis.

Esam, esam!

Cīrulis.

Kā tu domā, Cielaviņ, būs arī viņi jāaicina pie mielasta?

Cielava.

Lūdzu, ciemiņi, sēstieties klāt.

Ļaudis.

Lai dzīvo Cīrulis un Cielaviņa! Ilgu mūžu!

Cīrulis griežas pie publikas.

Galdiņš klājies. Visi ielūgti. Ņemiet par labu.

Priekšgars.